

หลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นการบริหารทางเภสัชกรรม (สาขาการประเมินและติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา)

Certificate Short Course Training Program in Pharmaceutical Care (ADR)

หลักการและเหตุผล

อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา (Adverse Drug Reaction : ADR) เป็นอาการที่ไม่พึงปรารถนาทั้งผู้ป่วยและบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้การรักษา ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเกิดการฟ้องร้องเรื่องการให้ยาที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดอาการไม่พึงประสงค์เป็นจำนวนมาก ซึ่งสาเหตุหนึ่งของการฟ้องร้อง อาจเกิดจาก การที่ผู้ป่วย หรือประชาชนทั่วไปขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดอาการไม่พึงประสงค์หรืออาจเกิดจากระบบการป้องกันหรือลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาในโรงพยาบาลยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้มีแนวคิดในการพัฒนาระบบการป้องกันหรือการลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาในโรงพยาบาลขึ้น เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ป่วย ทั้งนี้ การดำเนินการติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของสหวิชาชีพ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยเองด้วย โดยการมีระบบบริหารจัดการที่ดี จะสามารถป้องกัน หรือลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาบางชนิดได้ นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เป็นส่วนสำคัญ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการป้องกันหรือลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาในโรงพยาบาลที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งให้เภสัชกรโรงพยาบาลสามารถเข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น **กลุ่มเภสัชกรผู้ปฏิบัติงานการติดตามและประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา สมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาล (ประเทศไทย) จึงจัดให้มี "หลักสูตรประกาศนียบัตรการฝึกอบรมระยะสั้นการประเมินและติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา" ขึ้น เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ ทักษะ และองค์ความรู้ ให้แก่เภสัชกรที่มีหน้าที่ในการดูแลและติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาในลักษณะ On the job training ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยของผู้ป่วยจากการใช้ยา**

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพิ่มทักษะทางคลินิกในการดูแลผู้ป่วยที่มีปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา ตลอดจนประสบการณ์ องค์ความรู้ในเรื่องการประเมินและติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา รวมทั้งการจัดการเชิงระบบที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันหรือลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา ให้แก่เภสัชกรที่มีหน้าที่ในการดูแลและติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา

โครงสร้างหลักสูตร

ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีระยะเวลาการฝึกปฏิบัติ 12 สัปดาห์

ภาคทฤษฎี เนื้อหาประกอบด้วย

1. องค์ความรู้ที่จำเป็นในการประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
 - ประเภท และกลไกการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
 - ผื่นแพ้ยาที่พบบ่อย: การวินิจฉัยแยกโรคและการจัดการเบื้องต้น
 - การแพ้ยาข้ามกลุ่ม (cross reactivity)
 - การประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาอย่างเป็นระบบ

- เอกสารอ้างอิงที่จำเป็นในการประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
 - เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา เช่น algorithm
 - การจัดการผู้ป่วยที่มีประวัติการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
 - การบันทึกแบบรายงาน
 - การส่งต่อข้อมูลประวัติการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
 - การเขียนบัตรแพทย์
2. องค์ประกอบของเวชระเบียน และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
- 2.1 ทักษะในการสื่อสารเพื่อให้คำแนะนำผู้ป่วยที่เกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
- 2.2 การเขียนรายงานผู้ป่วยแพทย์
- 2.3 การจัดการเชิงระบบเพื่อป้องกัน หรือลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา ได้แก่
- การพัฒนาระบบการติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาแบบ intensive monitoring
 - การวิเคราะห์สาเหตุที่ราก การวิเคราะห์ข้อมูลรายงานการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
 - การนำเสนอผลการวิเคราะห์รายงานการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาแก่ผู้เกี่ยวข้อง
 - การสร้างตัวชี้วัด การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ผล และการนำผลลัพธ์จากตัวชี้วัดในการทำงานติดตามอาการไม่พึงประสงค์ไปใช้ประโยชน์ในองค์กร
 - การเชื่อมโยงการทำงานติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยากับระบบรายงานความเสี่ยงด้านยาขององค์กร

หมายเหตุ ภาคทฤษฎีนี้รวมอยู่ในการประชุม Basic course ADR และ Advances in ADR: Drug-Induced Organ Disorder

ภาคปฏิบัติ ประกอบด้วยการฝึกปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา โดยการทำงานร่วมกับบุคลากรสาธารณสุขอื่นๆ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทั้งในกรณีผู้ป่วยนอก และผู้ป่วยใน รวมถึงผู้ป่วยผู้ใหญ่และผู้ป่วยเด็ก ไม่น้อยกว่า 450 ชั่วโมง โดยครอบคลุมรายละเอียดของกิจกรรมดังต่อไปนี้

ด้านคลินิก

1. ฝึกประเมินและดูแลผู้ป่วยที่เกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
2. ฝึกให้ความรู้ และคำแนะนำ แก่ผู้ป่วยที่เกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
3. ฝึกให้คำแนะนำแก่ทีมสหวิชาชีพที่ร่วมดูแลผู้ป่วยที่เกิด ADR
4. ฝึกบันทึกประวัติผู้ป่วยแพทย์ในโปรแกรมเวชระเบียนของโรงพยาบาล
5. ฝึกบันทึกแบบรายงานผู้ป่วยเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเพื่อส่งต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
6. ฝึกการเขียนรายงานผู้ป่วยที่เกิด ADR

ด้านการประสานงาน

คณะกรรมการของโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระบบยาและ/หรือการจัดการความเสี่ยงด้านยา ได้แก่ การรายงานผลการวิเคราะห์รายงานการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา การนำเสนอมุมมองการจัดการเชิงระบบและการสื่อสารข้อมูล

ด้านการจัดการเชิงระบบ

1. ฝึกการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ราก (root cause analysis) กรณีพบผู้ป่วยเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาที่ป้องกันได้ (preventable ADR)
2. ฝึกรวบรวมรายงาน วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางหรือรูปแบบในการป้องกันหรือลดความรุนแรงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
3. ฝึกพัฒนาระบบการติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาแบบ intensive monitoring
4. ฝึกเชื่อมโยงความเสี่ยงของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยากับความเสี่ยงด้านยาอื่นๆ เช่น ความคลาดเคลื่อนทางยา การจัดการยาที่มีความเสี่ยงสูง

การประเมินผลการฝึกงาน

1. มีจำนวนผู้ป่วยที่ต้องติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาหรือต้องเฝ้าระวังอย่างน้อย 60 ราย ภายใน 12 สัปดาห์
2. สามารถสืบค้นข้อมูล และประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาในแต่ละกรณีศึกษาได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ตรงประเด็น
3. สามารถบันทึกรายงานอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาตามแบบรายงานของกระทรวงสาธารณสุขได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์
4. สามารถเขียนบัตรแพทย์และสามารถส่งมอบบัตรแพทย์ให้กับผู้ป่วยพร้อมให้คำแนะนำได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์
5. สามารถเขียนแบบส่งต่อข้อมูลประวัติการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์
6. สามารถนำเสนอกรณีศึกษา ให้กับเภสัชกรในโรงพยาบาลแหล่งฝึกให้เกิดความเข้าใจในกรณีศึกษานั้นๆ และสามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้องอย่างน้อย 3 กรณีศึกษา
7. การให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาแก่บุคลากรในองค์กร อย่างน้อย 3 ครั้ง (in service activity)
8. สามารถเขียนกรณีศึกษา ตามรูปแบบมาตรฐานส่งขึ้น website กรณีศึกษาของ AdCopt ที่ <http://www.thaihp.org/adr> ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ อย่างน้อย 1 กรณีศึกษา
9. สามารถพัฒนาระบบการติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาแบบ intensive ได้อย่างน้อย 1 เรื่อง
10. สามารถวิเคราะห์ข้อมูลรายการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา เชื่อมโยงข้อมูลรายการอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยากับความเสี่ยงด้านยาอื่น นำเสนอมุมมองการจัดการเชิงระบบ เพื่อลดหรือป้องกันการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ ตลอดจนนำเสนอผลการวิเคราะห์แก่ผู้เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้สำเร็จหลักสูตร คือผู้ที่ผ่านการฝึกงานครบเวลาที่กำหนด ผ่านเกณฑ์การประเมินของเภสัชกรพี่เลี้ยง และสอบข้อเขียนซึ่งเป็น MCO 5 ตัวเลือก ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 จะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพเภสัชกรรม (สาขาการประเมินติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา) จากวิทยาลัยเภสัชบำบัด สภาเภสัชกรรม

การจัดการฝึกอบรมสำหรับรอบปีงบประมาณ 2560-2561

1. สถานที่ฝึกอบรม มี 6 แห่ง ดังนี้
 - โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี (รับฝึกในปีพ.ศ. 2560 และ 2561)
 - โรงพยาบาลสมุทรสาคร (รับฝึกในปีพ.ศ. 2560 และ 2561)
 - โรงพยาบาลหาดใหญ่
 - โรงพยาบาลบุรีรัมย์
 - โรงพยาบาลขอนแก่น
 - โรงพยาบาลชลบุรี
2. ระยะเวลาในการฝึกอบรม 12 สัปดาห์ จัด 2 รอบ
 - ปีพ.ศ. 2560 (ช่วงเวลาฝึกให้แหล่งฝึกและผู้ฝึกกำหนดตกลงกัน)
 - มีนาคม-พฤษภาคม 2561 (ยกเว้นรพ.บุรีรัมย์ รับฝึกกุมภาพันธ์-เมษายน 2561)